

Franciszek Bereźnicki

Prace magisterskie z pedagogiki

Prace magisterskie z pedagogiki

Franciszek Bereźnicki

Prace magisterskie z pedagogiki

Kraków 2008

© Copyright by Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2008

Redakcja wydawnicza:
Zuzanna Bochenek

Korekta:
Magdalena Polek

Projekt okładki:
Anna M. Damasiewicz

ISBN 978-83-7587-040-4

Oficyna Wydawnicza „Impuls”
30-619 Kraków, ul. Turniejowa 59/5
tel. (012) 422-41-80, fax (012) 422-59-47
www.impulsoficyna.com.pl, e-mail: impuls@impulsoficyna.com.pl
Wydanie I, Kraków 2008

Spis treści

Wstęp	7
Rozdział I	
Zadania i charakter pracy magisterskiej	9
Rozdział II	
Seminarium magisterskie	13
1. Zadania seminarium magisterskiego	13
2. Tematyka seminarium magisterskiego	14
3. Etapy pisania pracy magisterskiej	15
4. Kontakt z promotorem	15
Rozdział III	
Temat pracy magisterskiej	17
Rozdział IV	
Literatura przedmiotu	21
Rozdział V	
Typy badań	25
Rozdział VI	
Etapy badań pedagogicznych	29
1. Sformułowanie problemu badań	30
2. Wysunięcie hipotezy roboczej	33
3. Wyłonienie i zdefiniowanie zmiennych	35
4. Dobór wskaźników do zmiennych	39
5. Wybór i opracowanie metod i technik badawczych	42
6. Opracowanie procedury badań	49
7. Przeprowadzenie badań właściwych	52
8. Uporządkowanie materiałów badawczych i ich analiza	54
9. Opracowanie teoretyczne, uogólnianie wyników i wnioski	57
Rozdział VII	
Przygotowanie pracy magisterskiej	59
1. Koncepcja pracy magisterskiej	59
2. Konstrukcja pracy magisterskiej i jej pisanie	61

3. Opracowanie przypisów i bibliografii	81
4. Przygotowanie wydruku pracy	84
Rozdział VIII	
Kryteria oceny prac magisterskich	87
Podstawowa literatura	91

Wstęp

Publikacja niniejsza jest rodzajem przewodnika metodologicznego dla studentów piszących pracę dyplomową¹ i magisterską o charakterze empirycznym na kierunku **pedagogika**. Poprawne opracowanie koncepcji badań, właściwe ich przeprowadzenie, napisanie pracy dyplomowej czy magisterskiej oraz uzyskanie pozytywnej oceny to niezbędne warunki ukończenia wyższych studiów zawodowych (licencjatu) lub magisterskich.

Wydaje się celowe zebranie podstawowych zagadnień związanych z pisaniem prac dyplomowych i magisterskich, aby tym samym ułatwić to zadanie studentom pedagogiki. Potrzeba wydania przewodnika zrodziła się z braku w księgarniach pozycji metodologicznych, których nakłady od kilku lat są wyczerpane, oraz utrudnionego dostępu do tego typu literatury w bibliotekach, ze względu na bardzo dużą liczbę studiujących na tym kierunku, głównie zaocznie.

Z uwagi na to, że problematyka metodologiczna badań pedagogicznych jest nader rozległa, niniejsze opracowanie można uznać jedynie za przegląd podstawowych wiadomości z tego zakresu. Zamieszczona na końcu bibliografia pozwoli rozszerzyć wiedzę o omawianych w pracy zagadnieniach metodologicznych. Wiele cennych informacji na ten temat zawierają prace J. BRZEZIŃSKIEGO, H. MUSZYŃSKIEGO, W. ŁOBOCKIEGO, S. NOWAKA, T. PILCHA, Z. ZABOROWSKIEGO, W. ZACZYŃSKIEGO i innych.

Oddawana do rąk Czytelników publikacja nie ma ambicji wyczerpania złożonej problematyki metodologii badań pedagogicznych, stąd wszystkie kwestie metodologiczne zostały omówione w sposób syntetyczny. Starano się je przedstawić w formie elementarnej i selektywnej, mając na uwadze wymagania dotyczące pracy magisterskiej². Informacje tu zawarte powinny być uzupełniane lekturą prac dotyczących zarówno metodologii badań, jak i metod oraz narzędzi badań.

Celem przedłożonego przewodnika metodologicznego jest: wyjaśnienie istoty, charakteru i zadań pracy magisterskiej, podkreślenie wagi dobrego wyboru tematu, omówienie sposobu analizy literatury przedmiotu, ukazanie etapów badania naukowego, wyjaśnienie konstrukcji pracy, przedstawienie metod jej pisania, zwrócenie uwagi na poprawność strony formalnej

¹ Termin „praca dyplomowa” nie jest równoznaczny z pojęciem „praca magisterska”, gdyż każda praca magisterska jest pracą dyplomową, ale nie na odwrót. Pracę dyplomową pisze się na wyższych studiach zawodowych.

² Większość poruszonych w niniejszym opracowaniu zagadnień odnosi się również do prac dyplomowych.

i merytorycznej jej tekstu, ukazanie roli seminarium magisterskiego. Zamieszczono też kryteria oceny pracy dyplomowej, których znajomość może pomóc w jej udoskonaleniu.

Sposób przygotowania pracy magisterskiej jest związany z indywidualnym podejściem do tej kwestii poszczególnych pracowników naukowo-dydaktycznych oraz metodami przyjętymi na prowadzonych przez nich seminariach. Stąd też niektóre zagadnienia i propozycje przedstawione w niniejszym opracowaniu mogą być dyskusyjne. Zastrzeżenie to wynika z braku uzgodnionych stanowisk w literaturze przedmiotu – tak co do charakteru, jak co do sposobu przygotowania prac dyplomowych i magisterskich z pedagogiki.

Zadania i charakter pracy magisterskiej

Praca magisterska odgrywa istotną rolę w procesie kształcenia, jest uwieńczeniem całego procesu dydaktycznego przebiegającego w szkole wyższej. Jego celem jest zarówno **doskonalenie zawodowe**, jak i **rozwój naukowy** studentów. Studia, a w ich ramach pisanie pracy magisterskiej, mają na celu przygotowanie do wykonywania określonego zawodu. W tym ujęciu więc praca magisterska ma charakter pracy zawodowej. Oprócz tego powinna zapewniać piszącemu podstawową znajomość metod badawczych od strony teoretycznej i praktycznej.

Mając na uwadze ogólne zadania szkoły wyższej, można przyjąć, że praca magisterska ma na celu:

- dokończyć proces kształcenia studenta w myśleniu naukowym;
- wdroić studenta do posługiwania się wiedzą w praktyce;
- przyzwyczaić go do samokształcenia;
- dać mu przynajmniej ogólne pojęcie o etapach badań pedagogicznych.

W myśl regulaminu studiów zadaniem studenta jest wykazanie w pracy magisterskiej teoretycznej i praktycznej znajomości wybranego zagadnienia, opracowanie literatury naukowej związanej z jej tematem, umiejętności korzystania ze źródeł oraz stosowania metod naukowych do rozwiązania określonego problemu.

Pisanie pracy magisterskiej ma do spełnienia w procesie kształcenia przynajmniej dwie główne funkcje: **dydaktyczną** i **naukową**. Jednakże zasadniczym jej celem jest zapoznanie studenta z metodą poznania naukowego.

Według J. PIETERA (1967), prace magisterskie służą zdobyciu pod kierunkiem specjalisty wprawy w inicjowaniu i stawianiu problemów naukowych, w dobieraniu, względnie konstruowaniu, odpowiednich metod roboczych, w prowadzeniu badań, w opracowywaniu materiałów i wydobywaniu z nich rezultatów naukowych. Pozwalają możliwie gruntownie poznać literaturę w zakresie wybranego tematu, a tym samym dokładnie zaznajomić się z częścią osiągnięć w danej nauce. Ponadto umożliwiają opanowanie, chociażby w stopniu elementarnym, zasad pisarstwa naukowego. Wynika z tego, że prace magisterskie powinny umożliwiać opanowanie elementarnych metod pisania pracy naukowej.

W bogatej literaturze dotyczącej roli, funkcji i celów prac magisterskich zaznaczają się dwa stanowiska (K. Denek, 1987; W. Dutkiewicz, 1994; J. Knypl, 1981; T. Krajewski, 1984; W. Krasiński, 1979; B. Miśkiewicz, 1975; Z. Mysłakowski, 1955; W. Okoń, 1980; B. Pleśniarski, 1978; K. Rowiński, 1969; Z. Skorny, 1984; M. Święcicki, 1969; M. Zajączkowski, 1986). Maksymaliści domagają się, aby praca magisterska w pełni odpowiadała warun-

kom opracowania naukowego i żądają od studenta **samodzielnej pracy odkrywczej**. Uważają, że do przyjęcia tego założenia upoważnia nie tylko charakter studiów wyższych, których celem jest naukowe poznanie, ale również fakt, że tematyka prac magisterskich wynika często z planów badawczych poszczególnych zakładów. Postulat podniesienia naukowego poziomu prac jest w pełni uzasadniony, ale żądanie, aby miały one charakter opracowania naukowego napotyka poważne przeszkody natury obiektywnej. Praca naukowa opiera się na określonych podstawach metodologicznych. Łączą się one z umiejętnością wypracowania teoretycznych zasad badań, ich przeprowadzenia, dokonania analizy i interpretacji zebranych materiałów empirycznych oraz sformułowania wynikających z nich wniosków. Pomimo że prace magisterskie powinny posiadać właściwości cechujące proces poznania naukowego, to jednak – biorąc pod uwagę ich funkcje oraz realizowane przez nie zadania – stawia się im odmienne wymagania aniżeli samodzielnym pracom badawczym, które zmierzają do wykrycia nowych faktów lub zjawisk, zachodzących między nimi związków i zależności. Ponadto prace magisterskie obejmują stosunkowo wąski zakres zagadnień poznawanych za pomocą jednej lub nielicznych technik i narzędzi badawczych zastosowanych w odniesieniu do niewielkiej próby. Metody badawcze są najczęściej przejmowane od innych autorów, liczebność badanej populacji zaś na tyle niewielka, że formułowane na takiej podstawie wnioski są mniej wiarygodne.

Zadania pracy magisterskiej wynikają z charakteru jej tematu i zakresu poruszanej problematyki. Trzeba podkreślić, że nie można od niej wymagać konkretnego wkładu w rozwój danej dziedziny nauki. Nie chodzi wszakże o to, aby praca ta zawierała nowe ustalenia w podejmowanym temacie czy też rozwiązywała złożone problemy.

Biorąc pod uwagę sposób wyboru tematu – odbywa się to przy udziale promotora oraz z jego wielostronną pomocą metodyczną – prac magisterskich nie można zaliczyć do prac naukowych w pełnym tego słowa znaczeniu (K. Denek, 1987).

Minimaliści ograniczają się do postulatu, by magistrant zapoznał się z podstawową literaturą krajową w zakresie tematu swojej pracy i opanował elementarne metody badawcze. To nie może być kompilacja innych podobnych opracowań. Krytyczne korzystanie z literatury przedmiotu jest tylko częścią pracy. Istotną sprawą natomiast jest przedstawienie własnych badań. Krytyczne omówienie stanu badań i konfrontowanie go z materiałem badawczym pozwala nie tylko na szczegółowe poznanie zagadnienia (odnośnej literatury), ale także ułatwia opanowanie umiejętności posługiwania się metodami badawczymi.

Przeważa opinia, że praca magisterska powinna zawierać zarówno elementy **zawodowe**, jak i **naukowe**. Badania prowadzone w ramach jej przygotowywania mają być formą badań naukowych. Praca magisterska służąca do zaprawy w określonej metodzie badawczej, mająca charakter ćwiczenia

badawczego, nie zawsze ma za zadanie rozwiązywać nowe problemy naukowe. Prace magisterskie nie muszą mieć odkrywczego charakteru, stanowią one nieraz powtórzenie podobnych, wcześniej przeprowadzonych badań, od których różni się jedynie badaną populacją oraz rodzajem zastosowanych technik i narzędzi badawczych (Z. Skorny, 1984, s. 19) lub odniesieniem do konkretnego miejsca i czasu. Niektórzy promotorzy są zdania, że magistrant powinien, przynajmniej w bardzo wąskim zakresie, dokonać pracy odkrywczej lub choćby porządkującej.

Należy dodać, że niektóre, bardziej dojrzałe pod względem metodologicznym prace dyplomowe mogą wносить pewien wkład w dotychczasowy dorobek danej nauki. Praca magisterska ma być rezultatem procesu twórczego, polegającego na rozwiązywaniu problemów. Jego punktem wyjścia jest sformułowanie problemu, kolejnym krokiem – przeprowadzenie badań, końcowym zaś etapem – opracowanie wyników (napisanie pracy) oraz sformułowanie wniosków.

Traktując prace magisterskie jako prace oparte na naukowym poznaniu rzeczywistości, należy równocześnie dostrzegać różnice między nimi a dojrzałymi pracami badawczymi. Zasadniczą funkcją tych pierwszych jest gruntowne zaznajomienie się z literaturą naukową z podejmowanego przez nie zakresu, zdobycie umiejętności korzystania z niej oraz oprowadzenie warsztatu pracy badawczej. Student piszący pracę magisterską powinien wykazać się poprawnym opracowaniem programu badań, ich właściwym przeprowadzeniem, trafnym zinterpretowaniem otrzymanych wyników, umiejętnym sformułowaniem własnych wniosków, jak również wskazaniem możliwości ich praktycznego zastosowania.

Praca magisterska musi spełniać określone warunki, które równocześnie stanowią **kryteria jej oceny**. Bierze się pod uwagę:

- stopień opanowania umiejętności w zakresie posługiwania się literaturą przedmiotu oraz korzystania ze źródeł,
- wartość przeprowadzonych badań (zebranego materiału badawczego) oraz poprawność i poziom metodologicznego opracowania,
- umiejętność posługiwania się metodami pracy naukowej,
- opanowanie zasad pisarstwa naukowego (poprawna forma językowa, jasny i jednoznaczny sposób wyrażania myśli, właściwe stosowanie przypisów),
- stopień samodzielności i jasności w formułowaniu wniosków,
- stopień rozwiązania podjętego tematu pracy,
- poprawność konstrukcji pracy, jej kompozycję, formę zewnętrzną,

Sposób ujęcia tematu i wnioski magistranta świadczą o jego przygotowaniu metodologicznym.

Seminarium magisterskie

1. Zadania seminarium magisterskiego

Praca magisterska jest pracą ćwiczebną, czyli nie w pełni samodzielną, lecz przygotowywaną na seminarium pod kierunkiem promotora. Kierowanie nią polega na wyznaczaniu lub akceptowaniu proponowanego przez magistranta tematu oraz ustalaniu harmonogramu pracy (gromadzenie literatury metodologicznej i merytorycznej, zapoznanie się z nią, przygotowanie koncepcji pracy, przeprowadzenie badań właściwych, pisanie itp.). Seminarium jest formą organizacyjną – płaszczyzną współpracy między promotorem a magistrantami. Należy ściśle przestrzegać terminów wyznaczonych na wykonanie poszczególnych etapów pracy, ponieważ jest to jedyna gwarancja terminowego zakończenia całego procesu.

W ramach seminarium promotor:

- udziela pomocy w wyborze tematu pracy i zaplanowaniu jej koncepcji oraz w doborze metod i technik badawczych;
- wdraża studentów do krytycznego korzystania z literatury przedmiotu;
- podaje wskazówki odnośnie do zbierania materiału;
- zatwierdza koncepcję pracy oraz systematycznie kontroluje przebieg pracy magistranta;
- ocenia fragmenty i całość pracy, udziela wskazówek metodycznych i merytorycznych itp.

Seminarium przeznaczane jest głównie na przedyskutowanie wszystkich spraw, wiążących się bezpośrednio z przygotowaniem rozprawy magisterskiej. Podczas tych zajęć magistrant czyta poszczególne rozdziały swojej pracy, nad którymi toczy się dyskusja kierowana przez promotora. Należy skrupulatnie notować uwagi współseminarzystów i opiekuna naukowego, a następnie dokładnie je przemyśleć.

Magistrant powinien oddać pracę do pierwszej korekty na dwa miesiące przed ustalonym terminem rozpoczęcia sesji egzaminów magisterskich.

2. Tematyka seminarium magisterskiego³

IV rok studiów (I rok studiów policencjackich)

1. Ustalanie zainteresowań, podanie tematyki seminarium, wskazanie literatury metodologicznej.
2. Stawianie i formułowanie problemów badawczych (pojęcie, rodzaje, typy, kryteria, procedura).
3. Wysuwanie (precyzowanie) hipotez roboczych (pojęcie, cechy, źródła, funkcje i weryfikacja hipotez).
4. Wyłonienie zmiennych i ich zdefiniowanie (pojęcie, rodzaje, redukcje zmiennych, definicje i ich typy).
5. Dobór wskaźników do zmiennych (pojęcie, rodzaje).
6. Wybór metod, technik i narzędzi badawczych.
7. Technika zbierania i opracowywania literatury przedmiotu (rodzaje, sposób notowania – fiszki, przypisy).
8. Redagowanie koncepcji pracy magisterskiej:
 - a) wybór tematu pracy i jego zdefiniowanie,
 - b) uzasadnienie tematu pracy,
 - c) analiza literatury przedmiotu (stanu badań),
 - d) formułowanie problemów badawczych,
 - e) wysuwanie hipotez roboczych,
 - f) wyłanianie zmiennych i ich definiowanie,
 - g) dobór wskaźników do zmiennych (norm i kategorii),
 - h) wybór i konstruowanie technik oraz narzędzi badawczych,
 - i) opracowanie procedury badań (wybór terenu, określenie próby, przebiegu i czasu badań itp.).
9. Analiza i zatwierdzenie koncepcji badań.
10. Pisanie części teoretycznej i metodologicznej.

V rok studiów (II rok studiów policencjackich)

1. Badania próbne (weryfikacja technik badawczych).
2. Przeprowadzenie badań właściwych.
3. Sprawozdanie z przeprowadzonych badań (dokumentacja badań).
4. Opracowanie materiałów badawczych (porządkowanie, klasyfikowanie, statystyczne i ilościowe opracowanie wyników).
5. Ostateczna redakcja części teoretycznej pracy.
6. Ostateczna redakcja części metodologicznej pracy.

³ Przedstawiona tematyka jest realizowana przez autora opracowania; może ona być różna u innych promotorów.

7. Pisanie i referowanie części empirycznej rozprawy, wniosków i zakończenia (samoocena i ocena pod względem metodologicznym, merytorycznym i formalnym).
8. Redakcja całości pracy (wymagania edytorskie, bibliografia, załączniki).
9. Korekta pracy po uwagach promotora.
10. Przepisanie pracy na komputerze, jeżeli była przygotowywana w inny sposób, złożenie dwóch oprawionych egzemplarzy na miesiąc przed egzaminem magisterskim.

3. Etapy pisania pracy magisterskiej

1. Etap wstępu: a) temat i jego uzasadnienie, b) problematyka pracy (problemy, hipotezy, zmienne, wskaźniki), c) analiza literatury przedmiotu, d) opracowanie metod i technik badawczych; 2. Etap badań: a) badania próbne i właściwe, b) zebranie, opracowanie materiałów, c) opracowanie zbiorcze, tabele itp.; 3. Etap redagowania: a) pisanie części teoretycznej⁴, b) pisanie części metodologicznej, c) pisanie części empirycznej, d) wnioski, zakończenie, aneksy, e) korekta po uwagach promotora, przepisanie pracy na komputerze, jeżeli była przygotowywana w inny sposób, egzamin magisterski.	Termin:

4. Kontakt z promotorem

Prace magisterskie pisze się pod kierunkiem promotora, który udziela studentowi pomocy na każdym etapie jego pracy, a ponadto określa harmonogram, terminy konsultacji. Kontakt z promotorem powinien istnieć tak w fazie przygotowawczej, jak końcowej. Nie należy go ograniczać tylko do seminarium. Na kilka dni przed konsultacją (umówioną) magistrant powinien dostarczyć promotorowi teksty, np. projekt koncepcji,

⁴ Pisanie części teoretycznej i metodologicznej rozpoczyna się już na etapie wstępu. Przedstawiony harmonogram ma charakter orientacyjny i może mieć różną formę.

ankiety, a podczas powtórnego spotkania dotyczącego tego samego tekstu – oprócz jego poprawionej wersji, także wcześniejszy wariant z uwagami promotora.

Wskazówki, uwagi promotora (szczególnie metodologiczne) obowiązują magistranta (powinien on prowadzić zeszyt rozmów z promotorem).

Temat pracy magisterskiej

Nader istotną sprawą związaną z przygotowaniem pracy magisterskiej jest właściwie dobrany i zdefiniowany temat. Określa on bowiem jej treść oraz wyznacza cel i zakres podejmowanej problematyki badawczej. Dobór tematów prac magisterskich sprawia wiele trudności i kłopotów, szczególnie na studiach stacjonarnych, ponieważ studenci niewystarczająco dobrze znają rzeczywistość szkolną. Trudno więc wymagać, aby oni sami je wysuwali.

Jakie są sposoby ustalania i wyboru tematów prac magisterskich?

Przede wszystkim powinny one na ogół odpowiadać specjalizacji i kierunkowej działalności naukowej promotora. Najczęściej spotykamy się z dwoma metodami wyboru tematów prac magisterskich, a każda z nich może być różnie modyfikowana.

Pierwszy sposób polega na tym, że promotor ustala temat i wyznacza go magistrantowi. Niejednokrotnie ogranicza to samodzielność studenta oraz zmusza go do podjęcia tematyki, która nie zawsze go interesuje, a czasami stwarza trudności związane z przeprowadzeniem badań przekraczających jego możliwości.

Bardziej uzasadnione wydaje się wskazanie studentowi zestawów tematów wiążących się z planem badawczym zakładu i w tych granicach pozostawienie mu swobody wyboru. Można też określić ramową tematykę prac o dość szerokim zakresie, tak aby poszczególne tematy stanowiły elementy obszerniejszego zagadnienia. Takie rozwiązanie stwarza możliwość większego zainteresowania studenta problematyką swojej pracy magisterskiej.

Wybór tematyki pracy w pewnej mierze zależny jest od samego studenta. Jeżeli magistrant rzeczywiście posiada określone zainteresowania i sam proponuje odpowiedni temat, wówczas można go zaakceptować. Propozycja studenta może też zostać zmodyfikowana w drodze konsultacji z promotorem. Możliwość samodzielnego wyboru tematu zwiększa prawdopodobieństwo nie tylko tego, że student się nim interesuje, ale też tego, że będzie on dostosowany do jego możliwości przeprowadzenia badań.

Pozostawienie studentowi pełnej swobody w doborze tematu jest z wielu względów nie do przyjęcia. Decyzja w tej sprawie powinna zawsze zapadać w wyniku konsultacji z promotorem i przy jego aprobacie.

Autor uważa, że bardziej efektywne – co potwierdza praktyka – są seminaria magisterskie, których problematyka wpisuje się w tematykę ramową (jednotematyczne). Przedstawiając poszczególne fragmenty swoich prac, wszyscy jego uczestnicy odnoszą korzyści, co wpływa dodatnio na ich aktywność oraz wzmacnia zainteresowanie tematyką seminarium. To z kolei sprzyja intensywniejszej pracy, stanowi impuls do wnikliwego zapoznania

się z literaturą przedmiotu, starannego przeprowadzenia badań i opracowania ich wyników.

Temat pracy powinien być związany z kierunkiem studiów i obraną specjalnością pedagogiczną, np. z pedagogiką wczesnoszkolną, pedagogiką opiekuńczą. Na studiach zaocznych wiąże się go często z pracą zawodową piszącego, na studiach stacjonarnych zaś należy mieć na uwadze środowisko odbywanej praktyki zawodowej, obozu naukowego. Ustalając temat pracy, należy określić jego zakres. Nie może być ani zbyt szczegółowy, ani przesadnie ogólny. Z. SKORNY uważa, że temat powinien dotyczyć określonego, ale przy tym niezbyt wąskiego problemu, aby magistrant mógł należycie opracować niezbędną literaturę, przeprowadzić i zanalizować wyniki badań, napisać pracę. Musi być tak dobrany, aby student nie napotykał dodatkowych utrudnień powodowanych brakiem odpowiednich opracowań lub też bardzo pracochłonnymi i długotrwałymi badaniami empirycznymi. Czas zaoszczędzony na gromadzeniu materiałów powinien być wykorzystany na uzupełnienie wiedzy teoretycznej, jak również na wszechstronną analizę i staranniejszą interpretację wyników własnych. W zasadzie nie należy podejmować tematu, z zakresu którego nie ma opracowań naukowych, gdyż nie mając oparcia w literaturze przedmiotu, magistrant może natknąć się na duże przeszkody w redagowaniu części teoretycznej, będącej wprowadzeniem w problematykę pracy, jak też przy formułowaniu hipotez. Literatura pozwala na wypracowanie teoretycznych podstaw podejmowanego problemu, ponadto pozwala ustalić, czy badania podobne do tych, które podejmuje student, były już prowadzone, a jeśli tak, to za pomocą jakich metod i w odniesieniu do jakich populacji (Z. Skorny, 1984, s. 25). Przy wyborze tematu musimy się zastanowić nad tym, czy istnieją niezbędne techniki i narzędzia badań, bądź też – czy jesteśmy w stanie je samodzielnie opracować. W przeciwnym wypadku należy z niego zrezygnować.

Po zatwierdzeniu lub przydzieleniu określonego tematu pracy należy ustalić – na podstawie literatury – tematykę danej rozprawy, czyli część wiedzy znanej, oraz problematykę, czyli część wiedzy nieznaną, której poznanie stanowi istotny cel pisanie pracy magisterskiej. Początkowo ogólnie określa się problematykę badań, co jest wyrazem naszej niepełnej wiedzy na określony temat. Prawidłowe sformułowanie tematu pracy magisterskiej powinno wskazywać na problem, którego rozwiązaniu ma służyć praca. Może to być: wykrycie nieznanego lub nie w pełni znanego zjawiska, potwierdzenie występowania znanych zjawisk na nowym terenie, wykrycie lub ustalenie zależności, prawidłowości między różnymi faktami. Tematem pracy magisterskiej może być również kompletowanie i porządkowanie wiedzy nagromadzonej przez innych i zawartej w różnych pracach źródłowych. W tym przypadku wartość naukową ma badanie tego, co jest już znane, ale nieuporządkowane, według kryteriów ustalonych w danej dyscy-

plinie naukowej. Przy podejmowaniu takich tematów nie może zabraknąć czynnika inwencji, własnych poszukiwań magistranta.

Prace magisterskie opierają się nie tylko na **materiale źródłowym**, czyli na danych nieopracowanych (sprawozdania, protokoły, akta, dane z przeprowadzonych badań empirycznych itp.), ale też na **materiale wtórnym**, czyli na już istniejących tekstach naukowych. W rozprawach magisterskich materiał wtórny (literatura przedmiotu) stanowi tylko punkt wyjścia (z niego czerpie się problematykę, metodę itp.). Właściwym wkładem magistranta jest to, co uzyskał dzięki zgromadzeniu danych, ich uporządkowaniu, analizie i sformułowaniu wniosków. Tak więc tworzywem, którym posługuje się student w trakcie pisania pracy, są informacje zawarte w materiałach pierwotnych (źródłowych) oraz dane i poglądy pochodzące z literatury bezpośrednio i pośrednio wiążącej się z tematem pracy. Źródła powinny być przede wszystkim wiarygodne (obiektywne, pewne i dokładne) oraz zupełne, czyli dostarczające wszystkich danych do przeprowadzenia zamierzonego rozumowania.

Reasumując: przy doborze tematu pracy magisterskiej najważniejszą sprawą jest – jak trafnie pisze W. Okoń – stworzenie ram dla właściwej aktywności badawczej studenta. Jako wynik procesu twórczego jest ona ukierunkowana na rozwiązanie problemu i przedstawienie go w sposób poprawny i zgodny z określonymi wymogami danej dyscypliny naukowej (W. Okoń, 1971, s. 322).

Po wstępnym określeniu i zdefiniowaniu tematu pracy na podstawie literatury formułujemy jej tytuł, który powinien być zwięzły, a przy tym trafny i jednoznaczny (Z. Skorny, 1984, s. 28). Należy w nim wymienić zmienne (zjawiska) będące przedmiotem podejmowanych badań (np. *Popularność w grupie rówieśniczej a osiągnięcia w nauce*). Tytuł może zawierać również określenie rodzaju zależności zachodzących między zmiennymi, a niekiedy również wskazywać badaną populację (np. *Wpływ gier dydaktycznych na osiągnięcia szkolne uczniów klas początkowych*).

